

Hegel o státu a občanské společnosti

Sander Griffioen

◆ bytový seminář, česky | anglicky, vznik: 7. 12. 1987

◆ private seminar, Czech | English, origin: 7. 12. 1987

Hegel o státu a občanské společnosti [1987]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1987-12-07 Sander Griffioen – Hegel o státu a občanské společnosti (1) [LVH186VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Hegel would say state has absorbed in the need of society.

Jiný hlas: Hegel by řekl, že ten stát absorboval ve prospěch společenských potřeb jednotlivých.

Jiný hlas: One could say that the welfare state follows Rousseau and Robespierre rather than Hegel.

Jiný hlas: Dalo by se říct, že ten stát blahobytu dneška vlastně spíš sleduje tu linii Rousseaua nebo Robespierra než Hegela.

Jiný hlas: For Robespierre the welfare of the people was the one and only rationale of the state. See Hannah Arendt *On Revolution*.

Jiný hlas: U Robespierra bylo blaho lidu jediným zdůvodněním státu. O tom můžeme najít v tom smyslu u Hannah Arendtové v *O revoluci*.

Jiný hlas: In a sense I think the welfare state has to return from Rousseau and Robespierre to Hegel by strengthening the essential functions of the state, especially the rule of law, constitutional state.

Jiný hlas: V jistém smyslu já se také domnívám, že stát blahobytu by se měl vrátit od Robespierra a Rousseaua k Hegelovi tím, že by zesílil podstatné funkce státu, především tedy vládu zákona, aby se stát stal právním státem, ústavním státem.

Jiný hlas: At the same time limiting, restricting its economic or socio-economic involvement.

Jiný hlas: A současně zároveň, aby omezil svůj sociálně-ekonomický rozvoj, to *involvement*, čím se zabývá, ty sociálně-ekonomické aktivity, které může redukovat, chce říct host, ale zejména by měl posílit funkci zákona a ústavy.

Jiný hlas: So as to make the state more independent of society.

Jiný hlas: Aby totiž stát byl víc nezávislý na společnosti, než je tomu dosud.

Jiný hlas: So in a way I am pleading for a stronger state. That may sound very strange.

Jiný hlas: Já tedy v tomto smyslu vlastně pléduji pro silnější stát. To se sice může zdát velice vámi podivné.

Jiný hlas: Yes, it is true, it's very strange for the western situation in general.

Jiný hlas: Je to podivné i pro západní situaci obecně.

Jiný hlas: But stronger on its constitutional... to define justice.

Jiný hlas: Ale silnější ve své ústavnosti, aby víc tedy vlastně byl schopen zabezpečit spravedlnost.

Jiný hlas: But also on for instance fighting against pollution. Only a strong state can do that.

Jiný hlas: Aby samozřejmě také bojoval proti *pollution*, to je to znečištění. Jenom silný stát může bojovat účinně v té ekologické rovině proti tomu znečištění.

Jiný hlas: Well, I've talked now for an hour... Oh, no, please, the last point.

Jiný hlas: Mluvil jsem už hodinu. Ne, prosím, poslední bod.

Jiný hlas: My last point, my personal assessment: I think that Hegel was right in stressing the strength of the state.

Jiný hlas: A teď tedy ten poslední bod, osobní stanovisko. Domnívám se, že Hegel měl pravdu, když podtrhl sílu státu.

Jiný hlas: Hegel says only a strong state, inwardly strong, not imperialistically, but inwardly strong, only a strong state can tolerate a free society. That's a very interesting thesis.

Jiný hlas: Jenom silný stát, říká Hegel, vnitřně silný, nikoliv imperialisticky zaměřený navenek, může tolerovat svobodnou společnost. To je velice zajímavá teze. Jenom vnitřně silný stát může tolerovat svobodnou společnost.

Jiný hlas: My example, not Hegel but my example, is that only parents that are mature can allow their children to develop freely because they don't try to impose their own image.

Jiný hlas: Můj příklad, ne Hegelův, ale můj příklad, je jakási analogie: jenom rodiče, kteří jsou zralí,

dospělí, v tomto smyslu zralí, mohou dovolit dětem, aby se volně, svobodně rozvíjely, protože oni se nesnaží vtisknout na ty děti svůj vlastní obraz.

Hejdánek: Vtiskovat svůj, vtisknout svůj svoji vůli nebo obraz.

Jiný hlas: Therefore Hegel says a state that is not strong in itself cannot tolerate a free society. It will try to imprint its own image on society or become the victim of society. One of the two.

Jiný hlas: Stát, který není sám v sobě silný, řekne Hegel, nemůže tolerovat svobodnou společnost. Bude se snažit vtisknout jí ten svůj obraz, ovšem poklesle, nesprávně.

Hejdánek: Nebo jí podlehne.

Jiný hlas: Well, there are two possibilities. For Hegel the weak state would try to impose the corrupt image of itself upon the society or the society will be strong enough to destroy the state.

Jiný hlas: Jsou dvě možnosti. Pro Hegela ten vnitřně nestabilní nebo slabý stát se bude snažit vtisknout ten svůj obraz, ale pokleslý, té společnosti, anebo společnost bude dost silná, aby ten stát zničila.

Jiný hlas: The second example is mine, that was the welfare state and obviously Hegel did not know that.

Jiný hlas: Ten druhý příklad, který uvádím, to je příklad ze současnosti, to je ten problém blahobytné společnosti.

Jiný hlas: With the first Hegel always gives the example of Plato. He liked him very much, but he was always very critical of Plato who could not allow property in the state.

Jiný hlas: Hegel se vždycky odvolává na Platóna. Měl ho rád, ale současně byl kritický k jedné věci, že Platón nepřipouštěl majetek.

Jiný hlas: Plato's ideal state without private property.

Jiný hlas: Ten Platónův stát nezná soukromé vlastnictví.

Jiný hlas: Because Hegel says it could not stand contingency.

Jiný hlas: Ale takový stát by neobstál tváří v tvář kontingentnosti dějinné.

Jiný hlas: And only an inwardly strong state can tolerate the property and the contingency that comes with it.

Jiný hlas: A jenom stát vnitřně silný je schopen potom čelit té kontingentnosti dějin i té společnosti.

Jiný hlas: It can live with an imperfect society.

Jiný hlas: Může žít s nedokonalou společností.

Jiný hlas: I am not positive in all respects. Hegel does not show norms for economic life.

Jiný hlas: Nejsem ve všech ohledech, nesdílím pozitivně to stanovisko ve všech ohledech. Hegel nepředkládá žádné normy ekonomického života.

Jiný hlas: It's a matter of what he calls *Freilassen*. Economic life can just pursue its particularity until the limit.

Jiný hlas: Hegel se domnívá, že ekonomický život má sledovat svou vnitřní logiku.

Jiný hlas: Zájem nebo vnitřní tendenci až k určité mezi.

Jiný hlas: And I also use words except *Freilassen*, also *Auslassen*, *Auslass*, *Ausgelass*... *Freilassen*... *Gelassenheit*.

Jiný hlas: Uvolnění, vystávání... *Gelassenheit*.

Jiný hlas: It can go to the limit. *Gelassenheit*. *Gelassenheit*.

That means the economy should not inhibit itself unless there is a certain limit. But the force of the limit, the economy should develop freely. Only through an inner movement that then...

Jiný hlas: V tom svém vnitřním samopohybu, jakoby se měla vyvíjet ta ekonomika, a ovšem po jistou mez, nebo tedy...

Jiný hlas: And the limit is being set by whom?

Now, the limit develops out of the interdependence that develops along with all those people seeking their own freedom, their own particularity, their own... At this point he shares Adam Smith.

Jiný hlas: Yes.

Jiný hlas: Zde sdílí ještě Hegel ten Adamův optimismus, nebo Smithovský optimismus, že tedy, když

jednotliví členové společnosti budou sledovat svůj ekonomický zájem, ta limita, ta hranice je vlastně ten zájem obecný, který vždycky dovolí nebo připustí ten rozvoj potud určité meze toho dosažení.

Jiný hlas: And I think that economic life should find norms itself like stewardship.

Jiný hlas: To je tedy stanovisko Hegelovo, on se samozřejmě domnívá, že by ten ekonomický život měl mít určité normy. Ta víra, že by k té harmonii došlo automaticky, mizí.

Jiný hlas: In Holland I am involved in a project which is called *Business and Philosophy*.

Jiný hlas: A já pracuji na jednom projektu, ten projekt se nazývá *Obchod a filosofie*.

Jiný hlas: Because those businessmen acknowledge that an ethics, an economic ethics is necessary.

Jiný hlas: A ti obchodníci, kteří na tom projektu jsou taky účastní, ti uznali, že je potřeba určité etiky v tom obchodním životě.

Jiný hlas: But they would not be helped much by Hegel.

Jiný hlas: Ale těm by se moc nepomohlo těmi Hegelovými myšlenkami v tomto bodě, to jest ta důvěra, že ten svobodný rozvoj sám všechno zabezpečí.

Can you translate the word stewardship, does that make sense in Czech?

Jiný hlas: Of course.

Jiný hlas: But as an economic norm to live and to rule as a steward, as someone who is not the absolute owner, but...

Jiný hlas: Že by tedy to etické pravidlo mělo spočívat v tom, že i ta ekonomika nebo obchod by měly být pojímány jako služba pro druhé, nikoliv jako prostředek k uspokojování vlastních partikulárních potřeb.

Jiný hlas: Thank you.

Jiný hlas: S tím státem, k tomu jsme ještě nepodali jméno... but saying the strong state. What is the strength of the state to be found? Where is the strength of the state to be found or what is the strength of the state?

The state needs strength to maintain the impartiality of law.

Jiný hlas: Stát potřebuje sílu, aby zajistil nestrannost zákona.

Jiný hlas: Against public pressure, against, yeah.

Jiný hlas: Proti tlaku veřejnosti.

Jiný hlas: I just gave the example that in Holland people in the street sometimes say: No fair trial to terrorists.

Jiný hlas: Příklad z Holandska, lidé řeknou na ulici: S těmi teroristy je třeba zatočit, žádný tedy takový přesný proces podle zákona.

Jiný hlas: We cannot afford it, the terrorists destroy our whole society.

Jiný hlas: Nemůžeme si to prostě dovolit, ty teroristi rozbijou celou společnost.

Jiný hlas: I would say a fair trial to terrorists too.

Jiný hlas: A já bych řekl: I vůči teroristům musí být zachována *fair play*, to znamená ten proces byl zcela podle zákona.

Jiný hlas: But then you need a political system that is, that can make itself independent of pressure.

Jiný hlas: A pak tedy potřebujete politický systém, který by byl nezávislý na tom tlaku třeba takové veřejnosti, která takto smýšlí.

Jiný hlas: With a strong state I don't mean a military state.

Jiný hlas: Když řeknu silný stát, nemyslím tím militaristický stát. Jak může ten stát tedy vlastně zajistit dodržování těch zákonů...

Jiný hlas: The point is, how can the state guarantee the validity of the laws unless it respects... How can it guarantee that it itself keeps the law, unless the violence is not exercised against the society?

Well, the rule of law, the *Rechtsstaat* to my mind does imply legitimate violence. I mean violence being bounded by law.

Jiný hlas: Právo nebo vláda práva, právní stát zahrnuje podle mého mínění legitimní násilí. To jest zase násilí vázané zákonem.

Jiný hlas: Terrorists have to be punished.

Jiný hlas: Samo sebou teroristy je třeba trestat.

Jiný hlas: But only after due law, after due process.

Jiný hlas: Ale jenom na základě práva a procesního řízení, které odpovídá tomu právu.

Jiný hlas: Já bych se ještě zeptal: Hegel byl stoupencem konstituční monarchie a pro něj monarcha prostě byl takový...

Jiný hlas: Hegel was the idea of constitutional monarch and the monarch was...

Jiný hlas: Ano, a teď bych chtěl právě, on nejdříve fandil Francouzské revoluci, pak jakobínům, když poznal teror, a pak dával přednost německé reformaci. Tudíž...

Jiný hlas: He was in favor of French Revolution first, then when he discovered the terror, then he preferred the German reformation after having been disappointed.

Jiný hlas: Tudíž v praxi, jestli tyto postuláty tady byly vysloveny, jak tedy, když ještě pro něj absolutním duchem byl Napoleon? Jak to tedy v těch konkrétních v té pruské monarchii, jak to prostě pospojoval tyhle své teze?

Jiný hlas: How then, after having this development, could he combine in Prussian monarchist system these views he shared from prior times? That means the fascination on Napoleon and then again the preference of Prussian monarchy.

Hejdánek: You have to distinguish between the internal and the external side of the state.

Jiný hlas: Je potřeba rozlišit mezi vnitřní a vnější stránkou státu.

Hejdánek: Internally, I think Hegel could have developed his concept in terms of a *constitutional monarchy*. That means a monarchy with only limited power. He somewhere says that the king is there to put the dots on the i. *Tečku na i*. And when the king read this, his servants thought that he would be angry with Hegel. But his answer was: „Well, that still is quite a job,” to put the dots on the i. But externally, Hegel defends war as the idea of the competition between the states, the national states, the competition. And only one can be the winner. And that merged later in Germany with *social Darwinism*.

Jiný hlas: Myslím si, že v té vnitřní oblasti státu mohl rozvinout Hegel tento svůj koncept ve směru konstituční monarchie, to jest monarchie s omezenou mocí. Někde se vyjádřil tak, že král je tam od toho, aby dal tu tečku na i. Když to král četl, tak napadlo jeho sluhy, že by se měl rozlobit na Hegela. Ale odpověděl: „No, to je ještě také práce, dát tu tečku na i.“ Ale z pohledu vnějšího, pokud jde o státy navenek, tak Hegel připouští a obhajuje válku. Je to v pozadí ta myšlenka, že mezi jednotlivými státy je soutěž a v té soutěži může jenom jeden vyhrát. A to potom splynulo v Německu se sociálním darvinismem.

Darvinismus. Sociální darvinismus. Přenášení pojmů na sociální rovinu.

Hejdánek: The Prussian, the German state as the survival of the state, of the competition. And that's one line that goes to fascism. There were quite a few Hegelian *Staatslehre* professors that joined fascism.

Jiný hlas: To jest pruský stát jako ten, který v té konkurenci jednotlivých států ob stojí jako nejschopnější. A to je jedna linie, která vede až k fašismu. Bylo mnoho představitelů *Staatslehre*, tedy státního práva, kteří se k fašismu připojili. Kdo byl tehdy ten přední heglavec?

Hejdánek: No, I mean there were among... that's one line running from Hegel to fascism and there were quite a few people later on, Hegelians or Neo-Hegelians, who joined fascism with the idea of the strong state. I don't mean strong state in that sense. But to the strength of the state in this sense belonged that the state has a particular, specific ideology. It's an ideological state in this external side. So, the state which is not only focused on *rule of law*, but at the same time indoctrinates the whole society by all means of propaganda, to indoctrinate the society with specific ideas. That's the totalitarian state of nowadays. Strong state. That was the outcome. But Hegel himself – I lost my book, oh, here it is – Hegel himself remained in other respects quite moderate. He says, for instance, war cannot persist forever. So he was not for a war against all costs.

Jiný hlas: Heglovci se k této linii s koncepcí fašismu připojili. Já jsem si udělal poznámku, že k tomu

takzvanému silnému státu patří také to, že nejenom je strážcem práva a zárukou práva navenek, ale, a toho jsme svědky v našem století, že si osobuje ideologický monopol indoktrinace celé společnosti. Že tedy v této své funkci základní, kterou Hegel mohl přijmout, přistupuje ještě funkce další, zlověstná, totiž že celou společnost tlačí nebo vede paternalisticky k jistým životním cílům ideologicky podloženým. To bylo ovšem vždycky, křesťanský stát také.

Hejdánek: No jistě, a stát liberální ne, ten se toho vzdal. Rudolf II. ve svém majestátu se o to také staral, což je důležité v naší situaci teď.

Jiný hlas: Paragraf 330 až 360. *Äußerer Staatsrecht*. Tady v paragrafu 330 a dalších hovoří o tom vnějším státním právu, kde mluví o válce, o konceptu spravedlivé války jako prostředku řešení politických problémů. Ale profesor Hejdánek zdůraznil, že Hegel se nedomnívá, že válka je naprosto nezbytná pro všechny časy a věky. Není dogmatizována jako fenomén, který by měl trvalou platnost.

Hejdánek: May I give another example of what I mean? In a discussion in United States over the *privatization*... many are now for *privatization* of prisons. Private entrepreneurs running a prison. Like a hotel or a brothel. I think this is confusing the public and the private.

Jiný hlas: Další příklad: v diskuzi ve Spojených státech se hovoří o tom, že by měla být privatizována vězení. Že by tedy soukromý subjekt na soukromé bázi řídil vězeňské záležitosti. Jako hotel nebo nevěstinec. Profesor Hejdánek se domnívá, že zde dochází ke zmatení v tom smyslu, že se zaměňuje privátní a veřejná sféra.

My following question: you have said that in your project business and filosofie, you are a rector and it is clear that in France or also in Netherlands they reduced the money or the value for filosofie. For business no, but for filosofie, financial cuts. And the state of these days...

Jiný hlas: in Netherlands, yes, the state of affairs in Netherlands in the relation to *filosofie*. To the university.

Tak otázka, kterou teď... tady vidět, jak je redukována tato *filosofie*, business ne, business a *filosofie* a teď jak to tam... jako tu *filosofii* ve Francii a v Holandsku vykládají, že dochází k redukci a ty se chceš zeptat, jak teda, jestli tyhle státy tu *filosofii* privatizovaly? Jo, jestli ta... jo, jako třeba u nás.

Closely related k tvé poznámce o businessu a *filosofii*. Jestli to dnes není pokus, jak čelit finančním škrtům, které jsou zjevné ve všech západních zemích a které postihují humanitní disciplíny, jako je *filosofie* a tak dále, kde dochází k obrovským finančním škrtům. A nyní ta společnost nebo ta skupina business a *filosofie*, je to pokus, jak zachránit *filosofii* pro její vlastní účely? A samozřejmě, jak vypadá ta situace v Holandsku, pokud jde o *filosofii* a humanitní disciplíny obecně. A *necessity of ethics*, ta etika, potřeba etiky, tam jde o tu *necessity, the necessity of ethics*.

Myslím, že jsme na křižovatce. On the one hand, lidé, kteří dříve neměli pro *filosofii* žádné pochopení, jsou nyní mnohem ochotnější naslouchat. Neměli, neměli a teď naslouchají, dalo by se říct. Ale na druhou stranu jsme v rámci univerzit pod tlakem. Z mnoha důvodů, není to jenom jeden důvod. Jedním z nich je nezaměstnanost mezi studenty humanitních oborů. A nyní je vše zaměřeno na *information science, computer science*. Všecko se zakládá na informatice, na takové počítačové společnosti, dá se říct. Takže se nyní pohybujeme směrem k *neue Sachlichkeit*. Tak spějeme k takové nové věcnosti. V jakém smyslu? Inu, univerzity a vláda říkají, že mladí lidé by si měli raději vybrat studium, které jim zajistí práci. Ve veřejnosti a státu se preferuje takové přírodovědecké, technické vzdělání. A studenti jsou také zčásti velmi *career oriented*. Jsou orientováni na kariéru. Mnohem více než před pětadvaceti lety, kdy jsem studoval já. Bojí se nezaměstnanosti. A to je důležitý důvod. Celkově vzato, pokud to srovnáte například se Skotskem, jsou škrtů v Holandsku velmi mírné. Ty finanční újmy, které tyto humanitní disciplíny trpí, jsou daleko mírnější ve srovnání se Skotskem. Máme v Holandsku jedny z největších kateder na světě, například univerzita v Nijmegenu má čtyřicet zaměstnanců na katedře *filosofie*. To je hodně, to je pěkná řádka. To mají jen ty největší instituce v Americe. Takže pokud jde o toto, situace není... mohla by být mnohem horší.

Hejdánek: Hegel má v úvodu k téhle knížce o *filosofii* práva takovou pasáž, kde říká, že už bylo načase,

aby stát rozpoznal, že *filosofie* není soukromou záležitostí, ale veřejnou záležitostí, a že tedy má převážně nebo výhradně být ve službách státu. V úvodu... v Vorrede k této knize... budu teď mluvit německy. Lze citovat z Vorrede: „*daß es schon an der Zeit war, daß der Staat erkannt hat, daß Philosophie keine private Angelegenheit ist, sondern eine öffentliche, und daß sie überwiegend oder nur in dem... im Dienst, im Dienst des Staates stehen soll*“.

Jiný hlas: Moje otázka zní, zda přijímáte jako součást síly státu také tento postulát, že by *filosofie* měla sloužit nebo přijmout tuto službu státu?

Hejdánek: Ne, moje odpověď zní ne. Šel bych mnohem dál než Hegel. Ve své sociální *filosofii* nejsem vůbec hegelianec. Univerzity by podle mého názoru měly být nezávislé *vis-à-vis* státu.

Jiný hlas: Univerzity podle jeho mínění mají tedy vlastně negativní stanovisko k tomu, co tady bylo řečeno z Hegela. Univerzity by měly být podle jeho mínění nezávislé na státu.

Hejdánek: A *filosofie* také.

Jiný hlas: A *filosofie* také.

Hejdánek: A já osobně jsem spokojen s holandským systémem... I don't know whether that's translatable, to subsidize does not mean to exert influence.

Jiný hlas: Totiž že podporovat nemusí nutně znamenat vyvíjet nátlak nebo vliv, ovlivňovat.

Hejdánek: My university is for 100 % paid by the state. 100 %. But is entirely independent. Already in the name. But when it started it was not paid by the state at all. I think it's better that the state subsidy does not go beyond 90 %. Not 100 %. 100 % is always dangerous. And that you have to pay yourself, but...

Jiný hlas: Moje univerzita je ze 100 % placena státem. Stoprocentně je placena státem, a přesto je víceméně úplně nezávislá, už podle jména. Ale když začínala, tak ovšem nebyla vůbec placena státem.

Myslím, že je lepší, když státní podpora nejde nad 90 %. 100 % je vždycky nebezpečné, lépe řečeno do 90 % by to přijal a zbytek si musí platit sami.

Excuse me, I wanted... one part of the question was released without answer. I didn't formulate it quite well. If the *philosophie* is not a private thing, but a public, *öffentliche Angelegenheit*, what does it mean, this *Öffentlichkeit* of the *philosophie*? Is it an *Öffentlichkeit* in the society, or an *Öffentlichkeit* Hegel understands it as *Öffentlichkeit*, that means state?

Hejdánek: That is a good question.

Jiný hlas: Tak trochu to přeložím, i když už tomu rozumíte. Na tom místě citovaném ještě tedy zůstala věc nezodpovězená, proto to doplňuji. Na tom místě citovaném tam mluví Hegel o tom, že stát v určitém věku nebo čase musí poznat, že *filosofie* není privátní záležitost, nýbrž veřejná, *öffentlich*. A teď se ptám, co to znamená *öffentlich*. Hegel tam v tom místě jasně myslí, že když je *öffentlich*, tak to znamená stát. Veřejné, to znamená státní. No ale je tomu tak? Je tomu tak, že veřejné znamená státní? Naše zkušenost samozřejmě je jiná, my si myslíme, že u nás veřejnost nebo zveřejnění něčeho je obrana proti státu. A prosím, když on pobíhal po Berlíně a byl tím filosofem státním, tak byl veřejný, nebo co tím chceš říct?

Jiný hlas: No tak on si myslel, že ano, on to přijal, tohleto, on za to byl chválený. Ale teď jde o to.

Hejdánek: I'm happy with this question, for then I can make now a distinction that I did not make. It's in another paper that I have in my hotel room. And it is between public and state. The public, to my mind, is broader than state.

Jiný hlas: Jsem rád za tuhle otázku, mohl bych teď udělat rozlišení, které jsem předtím neučinil. Mám o tom jednu další přednášku, kterou mám v hotelu, tam se tím zabývám. A je to rozlišení právě mezi veřejným a státem, nebo veřejností a státem. Podle mě veřejnost nebo veřejné je širší obsahově než stát nebo státní.

Hejdánek: Strictly speaking, the system of law is outside of the state. The law is independent of the state. Although they are intertwined. Universities have a public function, I would say.

Jiný hlas: Striktně řečeno, systém práva je mimo stát. Zákon je nezávislý na státu, i když zákon je jaksi mimo stát, i když jsou samozřejmě provázáni. Univerzity mají veřejnou funkci a v tomto smyslu, i když samozřejmě jinak, jak vzniká to právo, tak to má co činit s tou státní rovinou, rovinou státu.

Hejdánek: And therefore it is good that they are subsidized.

Jiný hlas: A proto je dobře, že jsou podporovány. Univerzity v tomto smyslu jsou veřejnou záležitostí, ne státní, a pak je dobře, že jsou podporovány. To se mimo jiné týká i církve. Také bych nebyl proti tomu, aby byly církve podporovány, i kdyby byla odluka státu od církve, protože mají veřejnostní statut.

Jiný hlas: No ale já bych v tomto případě udělal výjimku a byl bych pro to, aby nebyly podporovány. Pro určité projekty, ne pro svůj náboženský provoz. To jsou všechno veřejné projekty, a nikoliv církevní. Takže mají být samozřejmě podporovány z veřejných peněz, ale pro církev bych nedal ani korunu. To je nebezpečné, to už jsme zažili.

Hejdánek: In this sense I wouldn't object even within a communist society, the churches as public institutions could be subsidized to some extent when they are developing some public projects. But it is very dangerous, we have some bad experiences with this and he would prefer not to be subsidized by the state. Well, the theological school of my own church does not accept any money of the state.

Jiný hlas: Teologické učiliště jeho církve nepřijímá žádné peníze od státu.

Já bych se ještě chtěl zeptat, snad Hegel říkal, že státní moc, která pochází z voleb, že je to nejhorší instituce a že právě z toho pak vychází chaos a zmatek.

Jiný hlas: Počkej, teď cituješ, co on řekl, nebo co?

Jiný hlas: Co jsem se učil, co jsem někde četl. A teď se ptám na tu jeho druhou oblast, ten Hegelův vztah k politické ekonomii, kde říká, že ty partikulární zájmy občanů by neměly vytvořit chaos. Tak jak byste to porovnal?

Jiný hlas: He finds to some extent a discrepancy between Hegel's statement that the constitution of state that was a result of general elections is something which is very questionable, very chaotic in itself, and he would prefer some strong state which constitutes itself independently of the public. But on the other hand, Hegel positively assesses the situation of particular interests in the world of economy activity and doesn't conclude from this allegedly chaotic intermingling of interests a destruction of the society as such. And this, in his view, seems to be a discrepancy between one approval of the chaotic activity of the economy subjects and on the other hand a very negative standpoint towards the particular activity of the voters who in the political sphere accomplish a status.

Hejdánek: That's where you touch upon the main point. That the two are two different worlds.

Jiný hlas: Dotýkáte se velice důležitého bodu. Jako by to byly dva úplně rozdílné světy.

Jiný hlas: That's the strength of the conception but also what makes it seem problematic to us. To je, tady na tom se ukazuje síla té jeho koncepce a zároveň to, co se nám jeví problematické.

Now Hegel, I left that out, but Hegel tries to make one connection. Já jsem to sice vynechal, ale Hegel se snaží udělat spojení.

There's one staircase from society to the state. Nějaké jedno jediné schodiště vedoucí od společnosti ke státu. And those are what he calls the corporations.

Hejdánek: You mean as a means?

Jiný hlas: Associations.

Hejdánek: I understand, but on this staircase from society to the state the instrumental aspect is the corporations, voluntary associations, corporations.

Jiný hlas: Na této cestě, po tom schodišti od té společnosti, která je zprvu neartikulovaná, úplně taková difúzní, prvním krokem je vytvoření těch svobodných korporací.

For instance, a trade union is such a corporation in which the trade union has an educational function.

Jako například odbory, to je taková korporace, a tyto odbory mají výchovnou funkci.

Particular individuals in the trade union develop mutual trust, self-respect, mutual help in case of illness and solidarity. Zvláštní individua se v té odborové organizaci spojí, vytvářejí vzájemnou důvěru, sebeocenění, vzájemnou pomoc v případě nemoci a solidaritu.

And in that they prepare themselves for their function as *citoyens* in the state. A tím se připravují pro to, aby mohli vykonávat funkci občanů státu.

So the associations, or as he calls them, corporations, různé instituce tohoto charakteru mají důležitou pozici, aby právě došlo k tomu spojení toho prvku společenského s tím prvkem...

Now one conclusion that has been drawn, not by Hegel, but by some followers, is that... Následovníky Hegela bylo z toho vyvozováno, že...

--- (1987-12-07 Sander Griffioen – Hegel o státu a občanské společnosti (1) [LVH186VA]_Kazb_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: He was mainly influenced by the political economists of the 17th century.

Jiný hlas: Byl ovlivněn těmi známými politickými ekonomy sedmnáctého století.

Jiný hlas: I'm an economist by training, I did economics and *filosofie*, so for me this was very interesting anyway.

Jiný hlas: You are, you have... tak já jsem studoval jak ekonomii, tak *filosofii*, takže to pro mě bylo velmi zajímavé.

Jiný hlas: I'll also show in this point that in fact Hegel was although he was dependent on those economists, he was very original as well.

Jiný hlas: I když byl Hegel ovlivněn těmito politickými ekonomy, tak já ukážu v tomto bodě, že byl velmi originální v Hegelově koncepci.

Jiný hlas: The originality is in that he allows the accounts for contingencies, for instabilities in the system.

Jiný hlas: Ta originalita se projevuje v tom, že on počítá už s tím jakýmsi kontingentním nestabilizujícím momentem, který se může v takových společnostech objevit.

Jiný hlas: In my third point I will argue that Marx destroys the duality between state and society.

Jiný hlas: Ve třetím bodě bych chtěl ukázat, jak Marx destruuje tuto dualitu společnosti a státu.

Jiný hlas: That they are merged, they come together.

Jiný hlas: Oni ho splývají, obě tyto veličiny.

Jiný hlas: To my mind at great costs they are merged.

Jiný hlas: A je to za velkou cenu podle mého soudu, že dochází k tomuto splynutí, cena příliš vysoká.

Jiný hlas: Because he had no room for the freedom of the particular.

Jiný hlas: Protože tím vlastně mu mizí prostor pro svobodu toho, co je partikulární, osobité.

Jiný hlas: In my fourth point I want to go to the Western welfare state.

Jiný hlas: Ve čtvrtém bodě by se chtěl zabývat západním státem blahobytu. Ve čtvrtém bodě, ne v pátém, pardon, ve čtvrtém bodu.

Jiný hlas: There we also see a kind of a merger of society and state.

Jiný hlas: Zde jsme také svědky jakéhosi splývání státu a občanské společnosti.

Jiný hlas: All very different in its background.

Jiný hlas: I když je tu velice rozdílné pozadí v těch západních společnostech.

Jiný hlas: But also with similarities.

Jiný hlas: Ale tady to pozadí je samozřejmě rozdílné dnes, ale jsou tu určité podobnosti.

Jiný hlas: In my fifth point I'll give a personal assessment.

Jiný hlas: A v pátém bodě bych chtěl nabídnout své osobní zhodnocení, stanovisko.

Jiný hlas: Now I'll start with my first point.

Jiný hlas: A tak tedy ten první bod, charakteristika měšťanské společnosti a státu z pohledu Hegelova.

Jiný hlas: First a few things about his idea of the state.

Jiný hlas: Tak nejprve několik myšlenek týkajících se státu.

Jiný hlas: State is not first of all government.

Jiný hlas: Stát u něj není v první řadě vláda.

Jiný hlas: Not first of all what they call in America administration, the Reagan administration.

Jiný hlas: To tedy není to, co nazývají v Americe administrací, a myslí se tím třeba administrace Reaganova, to jest vlastně vláda, správa.

Jiný hlas: The state is first of all for Hegel a community.

Jiný hlas: Stát je pro Hegela především komunita.

Jiný hlas: Community of people, of men.

Jiný hlas: Komunita lidí.

Jiný hlas: He takes the ideal of the *polis*.

Jiný hlas: Přebírá ten ideál *polis*.

Jiný hlas: Of the Greek city state.

Jiný hlas: Řeckého městského státu.

Jiný hlas: Mixed with modern republican ideas.

Jiný hlas: S přimíšením moderních republikánských idejí.

Jiný hlas: The state is regulated by the *res publica*.

Jiný hlas: Stát je orientován k tomu, co se v tradici klasické starořímské označovalo jako *res publica*, věc veřejná.

Jiný hlas: Here man is *citoyen*. Here in the state man is a citizen.

Jiný hlas: Člověk v takovém státě je občan.

Jiný hlas: His will is general, he wants to promote the general good, the common good.

Jiný hlas: Tak tomuto občanovi jde o to, aby vzkvétalo obecné blaho.

Jiný hlas: It's also for Hegel the state is also in the Christian tradition.

Jiný hlas: A samozřejmě Hegel vidí také ten stát v souvislosti s křesťanskou tradicí.

Jiný hlas: In the state the individual has an infinite value or worth, the individual infinite value.

Jiný hlas: V tom státě má jednatel nekonečnou hodnotu.

Jiný hlas: So the state in the state *das Allgemeine* and the *individuelle* come together.

Jiný hlas: A tak v státě se setkává to, co je obecné, s tím, co je individuální, *das Allgemeine* s tím *individuelle*.

Jiný hlas: Now civil society, so now I go to the *bürgerliche Gesellschaft*, a short characterization.

Jiný hlas: Teď k měšťanské společnosti, teď několik myšlenek o státu, teď k těm, které se týkají měšťanské společnosti.

Jiný hlas: Not a synthesis as in the state, they are not in the *bürgerliche Gesellschaft*, civil society, the individual and the *Allgemeine* do not form a synthesis as in the state.

Jiný hlas: V měšťanské společnosti netvoří však ten individuální zájem s tím obecným jednotu.

Jiný hlas: They are both present, individual and...

Jiný hlas: Obojí jsou v měšťanské společnosti přítomny, oba aspekty.

Jiný hlas: But not in this unity.

Jiný hlas: Ale ne v této jednotě.

Jiný hlas: What catches the eye is that the individual comes to the fore, developing fully its or his particularity. What catches the eye, what is most visible... You mean the individual as such can within the *bürgerliche Gesellschaft* develop his potentials, his particularity.

Jiný hlas: V rámci té měšťanské společnosti ten jednatel rozvíjí své zvláštní, osobité stránky.

Jiný hlas: Especially in the form of needs, the *Bedürfnisse*.

Jiný hlas: A to zejména v podobě svých potřeb, které jsou individuální.

Jiný hlas: It's an eruption of particularities in the *bürgerliche Gesellschaft* because all people have different needs.

Jiný hlas: V té společnosti dochází k takové erupci, explozi těch jednotlivých potřeb, individualizovaných potřeb, protože lidé mají různé potřeby.

Jiný hlas: So here we meet the individual in its full particularity.

Jiný hlas: Tady tedy vidíme toho jednatelce se vši plnou partikularitou, osobitostí jednatelce.

Jiný hlas: But *das Allgemeine*, the universal, is also present.

Jiný hlas: Ale v té měšťanské společnosti je přítomno také i to všeobecné, to univerzální.

Jiný hlas: In a certain sense.

Jiný hlas: A to v určitém smyslu.

Jiný hlas: Let's take the example of what happens on the market, the marketplace.

Jiný hlas: Vezměme si tedy situaci na trhu.

Jiný hlas: Hegel says you don't go to the market as a member of a particular family.

Jiný hlas: Nepřicházíte na trh, řekne Hegel, jako člen zvláštní rodiny.

Jiný hlas: Not as a German or a Jew.

Jiný hlas: Nepřicházíte tam jako Němec nebo Žid.

Jiný hlas: Or a Czech, let's say. Your money is what counts, your dollar is a dollar.

Jiný hlas: Nebo Čech, řekněme. To, co rozhoduje na tom trhu, to jsou vaše peníze, dolar jako dolar třeba.

Jiný hlas: Hegel says you are there as man, as consumer, but as man, not as member of family.

Jiný hlas: Tedy přicházíte jako spotřebitel, to jest jako člověk, bez toho partikulárního vymezení.

Jiný hlas: So here you have the individual entirely particularized.

Jiný hlas: Tak na jedné straně máme toto individuum, a to je samozřejmě partikularizováno, to znamená má své osobité zájmy.

Jiný hlas: But at the same time dissolved from all family bonds, ethnic bonds.

Jiný hlas: Ale v témže čase, současně, je vyvázáno ze všech rodinných pout, etnických.

Jiný hlas: So both are present on the market, the individual and the universal.

Jiný hlas: Obojí je tedy v situaci na tom trhu přítomno, jak to individuální partikulární, tak to obecné.

Jiný hlas: But they only form a relative identity, no real synthesis, but a relative identity.

Jiný hlas: Oni vlastně netvoří žádnou reálnou syntézu, nýbrž jenom relativní vztaženost, relativní identitu nebo relativní identitu v tom smyslu.

Jiný hlas: And that is the possibility of instability of the system which was mentioned at the beginning.

Jiný hlas: A tu je možnost nestability toho systému, který už byl zmíněn na počátku.

Jiný hlas: Because the two only form a relative identity.

Jiný hlas: Protože tyto dva aspekty tvoří vlastně pouze relativní identitu.

Jiný hlas: Hegel was the first to articulate the difference between society and state.

Jiný hlas: Hegel, jako řečeno, byl ten první, kdo artikuloval nebo vyjádřil rozdíl mezi státem a tou společností.

Jiný hlas: Prior to Hegel, the word civil society, *bürgerliche Gesellschaft*, did not only refer to society.

Jiný hlas: Před Heglem byla občanská společnost, *bürgerliche Gesellschaft*, ale to se nevztahovalo pouze ke společnosti.

Jiný hlas: Also to the state. For instance, in Locke, John Locke, it is the state and the heads of households together, the free members of society together, they form the civil society.

Jiný hlas: Nýbrž i k státu. U Locka, Johna Locka, je to ta představa taková, že ty svobodní lidé, občané, vytvářejí stát jako takový, který s tou společností... ten rozdíl tam není podle našeho stavu zřejmý.

Jiný hlas: And in Hegel, it's only in his *Grundlinien der Philosophie des Rechts*, 1821, that it became fully articulated.

Jiný hlas: A u Hegla je to jenom v těch *Základech filosofie práva*, 1821, kde došlo k tomuto plnému rozlišení.

Jiný hlas: Now I come to my second point. Hegel in relation to political economy.

Jiný hlas: Nyní tedy ten druhý bod. Hegel ve vztahu k politické ekonomii.

Jiný hlas: One of Hegel's early manuscripts, the *Jenenser Systementwürfe*.

Jiný hlas: Jeden z jeho ranných rukopisů, *Jenský systémový rozvrh*... jenský systémový rozvrh...

Hejdánek: Jenský, jenský systémové rozvrhy.

Jiný hlas: ...jenské systémové rozvrhy, už v tomto spise najdeme doslovné výpisy z takového klasika politické ekonomie, Adama Smitha, z toho spisu *Bohatství národů*.

Jiný hlas: Hegel was very interested in what Smith, Adam Smith, had to say about the division of labor.

Jiný hlas: Hegel se velice zajímal o to, co soudí Adam Smith o dělbě práce.

Jiný hlas: Because Smith, in 1776 the book was published, described the interlocking of specialization and interdependence.

Jiný hlas: Ta kniha byla publikována 1776, tam Adam Smith v tom spise vykládá souvislost mezi na jedné straně dělbou práce a na druhé straně vzájemným sepětím, vzájemnou závislostí v pracovním procesu.

Jiný hlas: Let me give a very simple example. I specialize as a blacksmith.

Jiný hlas: Tady dovolte takový docela jednoduchý příklad. Jsem specializován jako kovář.

Jiný hlas: But I can only do it because another specializes to be a farmer.

Jiný hlas: Ale já to můžu dělat jenom tehdy, protože druhý je specializován na to, že je sedlákem, farmářem.

Jiný hlas: So the more you specialize, the more dependent you are on the others.

Jiný hlas: To znamená ta myšlenka je tato, čím víc je tu specializace, tím víc je to také vzájemné závislosti těch specializovaných.

Jiný hlas: And this has fascinated many people in the 18th and 19th centuries.

Jiný hlas: A toto fascinovalo mnoho lidí v 18. a 19. století.

Jiný hlas: Specialization or particularization and interdependence.

Jiný hlas: Specializace nebo partikularizace ve společnosti a zároveň vzájemná závislost.

Jiný hlas: Hegel absorbs this into his own system.

Jiný hlas: A tuto myšlenku nebo to zjištění Hegel zapojuje do svého systému.

Jiný hlas: But then he adds, already in his early writings, something that you don't find in the political economists he used.

Jiný hlas: Ale už v těch časných spisech připojuje k tomu to, co nenajdete u těch politických ekonomů, kterých používal.

Jiný hlas: It's the emphasis on contingency.

Jiný hlas: To je důraz na kontingenci.

Hejdánek: Kontingence.

Jiný hlas: Nenajdete v těch politických systémech myšlenku, která se Heglovi zdála důležitá, myšlenka kontingence, to je o náhodnosti, *chance*, *Zufälligkeit*.

Jiný hlas: O náhodnosti.

Jiný hlas: In other words, I give an example.

Jiný hlas: A já to řeknu ostřeji, příklad uvedu.

Jiný hlas: You think you are free, you have left your family and you go to the market to buy what you want to buy.

Jiný hlas: Domníváte se, že jste svobodní, opouštíte tedy svou rodinu, jdete na trh, abyste si koupili to, co chcete.

Jiný hlas: However, many things are beyond your control.

Jiný hlas: Ale celá řada věcí je mimo vaši kontrolu.

Jiný hlas: As check or as steering.

Jiný hlas: Je mimo vaši schopnost ovládat ty věci.

Jiný hlas: The prices, employment.

Jiný hlas: Například ceny nebo zaměstnání.

Jiný hlas: You are moved along against your will by forces working from behind you.

Jiný hlas: A tak může dojít k tomu, že vlastně jste tlačeni někam proti své vůli silami, které pracují v pozadí.

Jiný hlas: You find that back in Marx, *im Rücken*.

Jiný hlas: To najdeme potom u Marxe, *im Rücken*, tuhle tu myšlenku, že jaksi za zády těch jednotlivých lidských vůlí se prosazuje cosi, co vlastně je nechtěné těmi jednotlivými vůlemi, které přicházejí, se setkávají, ať už na trhu nebo ve společnosti, se přece prosazuje cosi zezadu, co nikdo, žádná z těchto vůlí jednotlivých nechtěla.

Jiný hlas: So there is unfreedom, unfreedom.

Je tu jakási nesvoboda, nesvoboda.

Jiný hlas: And this together he presents, he calls, so all the elements together...

všechny tyto elementy, tedy element svobodný, ten element toho, co se prosazuje proti svobodě...

Jiný hlas: ...and he calls that *ein ungeheures System von Gemeinschaftlichkeit und gegenseitiger Abhängigkeit*.

je to takový jaksi zvláštní nebo obrovský systém, v němž se zároveň uplatňuje ta pospolitost, ty stránky pospolitosti a zároveň tedy vzájemné závislosti.

Jiný hlas: All this is further elaborated and more precisely articulated in his book of 1821, the *Grundlinien der Philosophie des Rechts*.

A to je potom ještě dál rozpracovááno v té knížce, která byla zmíněna, z roku 1821, tedy v té *Filosofii práva*, v *Základech filosofie práva*.

Jiný hlas: Now a little bit more about the relation to political economy.

Ještě něco dál k tomu vztahu k politické ekonomii.

Jiný hlas: Smith, Adam Smith and others...

Adam Smith a jiní...

Jiný hlas: ...saw society as a system.

viděli tu společnost jako systém.

Jiný hlas: ...as an interdependent whole.

jako vzájemně závislý celek.

Jiný hlas: In Hegel it's still noticeable, the fascination is still noticeable...

A u Hegela je ještě možno pozorovat tu fascinaci...

Jiný hlas: ...that all these individuals pursuing their self-interest...

že všechna tato individua, jednotlivci, kteří sledují svůj osobní zájem...

Jiný hlas: ...don't form a chaos, it's not a chaos.

přece nevytvářejí chaos...

Jiný hlas: ...but there is a system to it, it forms a system.

a naopak tedy vytvářejí systém.

Jiný hlas: It's almost a cosmos...

Je to takřka kosmos...

Jiný hlas: ...a well-ordered totality.

vypořádaná totalita.

Jiný hlas: But also in the market, although citizens follow their particular interests...

navzdory tomu, že tam přicházejí všichni se svým partikulárním zájmem, přesto to je ta stará myšlenka liberálních politických ekonomů 18. století, že...

Jiný hlas: ...it goes back to the liberal, yes, Adam Smith conception that...

že jaksi nejlépe závisí ta harmonie ve společnosti tak, že každého necháme sledovat jeho individuální zájem a kupodivu, ačkoliv každý sleduje svůj individuální zájem, konečný výsledek je harmonie.

Jiný hlas: For many economists this was a kind of a wonder, the people's self-interest following nevertheless...

prostě jaksi to zjištění se mnohým ekonomům zdálo jako zázrak, že přestože tedy tu pracují neustále partikulární zájmy, výsledek je tedy něco harmonického.

Jiný hlas: Adam Smith spoke of an invisible hand.

Adam Smith mluvil o neviditelné ruce.

Jiný hlas: People are led by an invisible hand, I quote now, to promote an end...

lidé jsou vedeni právě tou neviditelnou rukou k dosažení...

Jiný hlas: ...which was no part of their intention.

k dosažení takových cílů, které vůbec nebyly zamýšleny v jejich partikulárních zájmech.

Jiný hlas: The example of Adam Smith is the baker who out of self-interest, he only works out of self-interest, but he goes on to bake bread and he brings it to your house.

Uvádí Adam Smith příklad pekaře, který tedy vyrábí chléb a ve vlastním zájmu ho dokonce teda distribuuje až do domu, čímž vlastně sleduje svůj osobní zájem, ale *de facto* tím pokrývá potřebu toho druhého a tím přispívá k tomu všeobecnému, k té všeobecné harmonii.

Jiný hlas: That invisible hand from *Deus ex machina* or...

Ta neviditelná ruka z *deus ex machina*...

The deistic, the deistic idea of God as the watchmaker.

Nebo deistická myšlenka fysiokratů, Boha jako hodináře.

Or *physis*.

Nebo *fysis*.

Jiný hlas: But what is striking is that Hegel was more original than the people he was dependent on, since now I'm going to the contingencies. So Hegel, let me explain it a little bit differently. So Hegel absorbs these ideas...

Hegel přejímá tyto myšlenky...

Jiný hlas: ...but gives it a very original twist.

ale dává jim velice originální jaksi podobu.

Jiný hlas: And that's because of the contingency, the chance.

a to je v důsledku toho, že jaksi zpracovává ten aspekt kontingence.

Jiný hlas: One finds in his book statements that had to wait until John Maynard Keynes in our age...

V této knize, tedy v *Základech filosofie práva*, zmiňuje tedy myšlenky, které připomínají nebo které jdou až k Keynesovi, k tomu britskému ekonomovi z dvacátých a třicátých let...

Jiný hlas: ...to be developed fully.

aby byla plně jaksi rozvinuta ta myšlenka.

Jiný hlas: Possibility of overproduction...

Totíž tu možnost, že dojde k nadprodukci, tam Hegel přejímá, předjímá.

Jiný hlas: Of all kind of instabilities.

Nestability všeho druhu.

Jiný hlas: Also poverty of many.

Také chudobu mnohých.

Jiný hlas: Riches of a few.

A naopak bohatství několika málo.

Jiný hlas: *It's not always – it's rare to find a good explanation of this point. A rare to find a good explanation of what Hegel had to say. No, no, I mean – no, let me put it other ways. It's often said that Hegel's realism, that Hegel was so realistic about poverty and richness. No, but it's not seen in connection with his overall philosophy.*

Jiný hlas: Ale tyto odhalení, které Hegel už teda v tomto spise vlastně dělá, která jsou předjímkou toho, co pak v těch třicátých letech potom formuloval, jsou nezávislá nebo nevyplývají z toho celkového filosofického rozměru. To je právě naopak. Zcela vzácně jsou správně vysvětlována, protože se nepřihlíží k tomu, že mají své pevné místo v tom celku.

Hejdánek: To jsem neřekl, to jsem neřekl. Jo? Že se to nebere opačně.

Jiný hlas: Tak to si ověříme. *I shall explain this more fully, then you can see whether it's right. What I mean to say is that Hegel saw these problems much better than the economists he was dependent on.*

Jiný hlas: Hegel viděl ty disproporce v té společnosti daleko jasněji než ti ekonomové, ze kterých vycházel. *Now the question is: How could he see these things so well? How did he see them so well? I have not found good explanations. My thesis is that it was because of his overall philosophy. Two reasons for that.*

Jiný hlas: Jak to, že viděl tak správně ty věci? Nenašel jsem dobré vysvětlení. Má teze je, on se domnívá,

že to bylo proto, že to souvisí s jeho celkovou filosofií. A jsou pro to dva důvody. *For Hegel, this bürgerliche Gesellschaft is not a natural system, like it was for the political economists. Smith and others believed in a natural harmony. They were all influenced by Newton's ideas. For Hegel, the economy belongs to the realm of the spirit. It's cultural.*

Jiný hlas: Pro Hegela ta *bürgerliche Gesellschaft* není přirozeným systémem, tak jako tomu bylo pro politické ekonomy. Smith a ostatní věřili v přirozenou harmonii ve společnosti. Všichni byli ovlivněni Newtonem a jeho koncepty. Ale pro Hegela ekonomie patří do oblasti ducha. Je to kulturní záležitost. *So he says needs, Bedürfnisse, are cultural. Therefore they can multiply and grow beyond natural limits. You can acquire new tastes, develop new needs, and there's no end to it. It's again – it's only in our time that this has been recognized fully.*

Jiný hlas: To znamená, že potřeby, i ekonomické potřeby, mají kulturní povahu. Proto se mohou násobit a mohou růst i za hranice toho, co je přirozené. Můžete nabýt nových chutí, můžete rozvinout nové potřeby a není tu žádného konce. Tomuto poznání jsme také plně došli v naší době. *And proto there was also not a logical reason why demand and supply would be equal. It was not a natural system. There's no intrinsic necessity that supply and demand would be equal. So while it was very common to look at Newton for an explanation of the system, or analogy of the system, Hegel uses the word Räderwerk, mechanism.*

Jiný hlas: Není tudíž žádná vnitřní nutnost, že by měla být nabídka a poptávka v rovnováze. Zatímco tehdy se velice hledalo v tom newtonovském systému vysvětlení nebo analogie k tomu, co se odehrává ve společnosti, Hegel používá pojmu nebo odkazu na hodinový stroj, na soukolí, *Räderwerk*. *But it was a mechanism that could get stuck. Not a Newtonian mechanism that would go on for centuries, but a mechanism that could get stuck. Something contingent can fall into it.*

Jiný hlas: Ale není to ten koncept newtonovský, že by toto soukolí neustále podle určitých pravidel řádu pracovalo, nýbrž do toho systému může vstoupit překážka nebo může být zastaven. Něco kontingentního do něho může vpadnout.

Jiný hlas: *Now Marx, my third point. Marx never has taken the section on bürgerliche Gesellschaft very seriously. He has never taken this part on bürgerliche Gesellschaft very seriously. He studied much deeper what Hegel said about the state.*

Jiný hlas: Teď třetí bod. Marx, který řeší tuto dualitu státu a společnosti, nikdy nevzal zcela vážně ten oddíl, který se týká měšťanské společnosti v Heglově spise *Základy filosofie práva*. Vzal daleko vážněji to, co říká Hegel o státě, než o společnosti. *Maybe it is because he did not know the early manuscripts of Hegel. So he did not see that this civil society, bürgerliche Gesellschaft, was a long theme, an old theme for him. And I don't think he understood that for Hegel, society can never be perfect.*

Jiný hlas: Možná je to proto, že neznal dřívější rukopisy Heglovy, a tak si nevšiml, že pro Hegela to už bylo dlouhodobé téma. A myslím si, že nepochopil, že pro Hegela společnost nemůže být nikdy dokonalá. *While the state has to be a kind of a perfect society for Hegel. If you try to make society perfect, you can only do it by suppressing the full development of particularities, of particular needs.*

Jiný hlas: Zatímco stát by měl být v jistém smyslu dokonalým útvarem. Jestliže se snažíte nastolit dokonalou společnost, pak to můžete udělat jedinečně pomocí násilí na plném rozvoji jednotlivých individuálních partikulárních zájmů. Jedině násilím. *Marx destroys the duality of society and state. It's only in his very first manuscripts that he has a positive view of the state. What Hegel wanted to realize in the state, the perfect community, Marx wanted to realize in society.*

Jiný hlas: Marx vlastně likviduje dualitu mezi státem a měšťanskou společností. Jenom v jeho prvních rukopisech najdeme pozitivní vztah ke státu. To, o co usiloval Hegel ve státě, tedy realizovat tam dokonalou společnost, o to se Marx snaží v rámci společnosti.

Jiný hlas: *And therefore the full development of particularities...*

Hejránek: A proto ten plný rozvoj, dokonalý rozvoj těch *partikulárních* potřeb a zájmů.

Jiný hlas: I think that, now I don't dare to pronounce the first name, Milovan Djilas... Milovan Djilas.

Miloš Barbal? Miloš Barbal, Djilas.

Hejdánek: Milovan Djilas. Miloš Barbal. Miloš Barbal, Djilas. Jihoslovanský, srbský tedy.

Jiný hlas: He wrote a book on the *Unperfect Society*...

Hejdánek: Napsal knihu, která se nazývá *Nedokonalá společnost*.

Jiný hlas: And he understood that the utopia of a perfect society leads to a nightmare, to something terrible.

Hejdánek: A pochopil, že utopie dokonalé společnosti vede k noční můře, to jest k něčemu děsivému. To je velmi hegelovský argument.

Jiný hlas: Now my fourth point, the welfare society...

Hejdánek: Čtvrtý bod, společnost nadbytku nebo blahobytná společnost. Blahobytná společnost.

Jiný hlas: The societies in the West, especially I think Sweden, Holland, face the opposite danger.

Hejdánek: Společnosti na Západě, myslím speciálně na Švédsko, Holandsko, ty mají co dělat s opačným nebezpečím.

Jiný hlas: There or here particularization is having free rein without the opposite...

Hejdánek: Ta *partikularizace* tam má volnou možnost bez těch opačných...

Jiný hlas: And gradually has started to infiltrate the public realm or the state. You mean the free development has interfered or intervened... No, it's infiltrated.

Hejdánek: A ten svobodný rozvoj infiltroval tu státní oblast, oblast státu.

Jiný hlas: The state is in danger to succumb to the claims of special interest groups. Take the lobbies in the United States. Public transit, public transportation, could not develop because of the car industry lobby.

Hejdánek: A stát je v nebezpečí v těchto společnostech podlehnout zájmům speciálních, *partikulárních* skupin. Vezměme takové lobby ve Spojených státech. Veřejná doprava se nemůže rozvinout, protože tu existuje silné lobby ve prospěch výrobců, producentů vozů, automobilů.

Jiný hlas: The tobacco industry lobby wants to prevent anti-tobacco advertising.

Hejdánek: Tabáková lobby. Tak zase něco podobného, ta lobby podporující tabák, tabákový průmysl. Ta lobby je v Kongresu nebo v Senátu, v těch důležitých státních institucích. Právě zájmy jednotlivých skupin, silných ekonomických, to jsou samozřejmě vlivné osobnosti, které působí, aby se změnila poměry v Americe. Izraelští, židovští lobbisté v podstatě určují poměry, poměrně malá skupina židovských lobbistů.

Jiný hlas: So special interests infiltrate the public realm or the state.

Hejdánek: A tak tedy ta myšlenka je, že zespoda z té společnosti se vyčleňují ta jednotlivá *partikulární* lobby, která teď pronikají do té oblasti státní a vlastně ovlivňují ta rozhodnutí, která administrativa vlády dělá, a tím se toho státu zmocňují.

Jiný hlas: Velmi analogicky ovšem to je třeba v sovětské společnosti, kde třeba teď ty konzervativní lobbisti zastavují přestavbu.

Hejdánek: No právě, to je lobby všechno.

Jiný hlas: It's often called *Vergesellschaftung des Staates*. Is it an analogical situation? *Enteignung*, also *dass der Staat enteignet wird zugunsten der Partikularinteressen*.

Hejdánek: Často se tomu říká *zespolečenštění* státu. Dochází tam k znárodnění toho státu, taková analogie. Tak jako tady došlo k opačnému pohybu, že vlastně došlo k odsoukromění, vyvlastnění těch jednotlivých *partikulárních* zájmů a pozic ve prospěch údajně celé společnosti, ale účtovatelem toho vyvlastňování je vlastně stát. Tak tam opačně.

Jiný hlas: Hegel's critique would be that this leads to a destruction of public *ethos*, *Sittlichkeit*.

Hejdánek: Hegel by řekl, že to vede samozřejmě k destrukci veřejného *ethosu*.

Jiný hlas: For if self-interest finds its way right into the heart of the community of the state...

Hejdánek: Jestliže totiž si prorazí osobní zájem cestu až k srdci, k jádru toho, co je veřejné, co je tedy obecné a ve státě vyjádřeno...

Jiný hlas: ...then the self-transcendence of the individual towards the *res publica* becomes impossible.
Hejdánek: ...pak ta *sebetranscendence* jednotlivého občana, to jest jeho zaměření k tomu, co tvoří ten obecný zájem, *res publica*, je vlastně znemožněna.

Jiný hlas: You could also say that the *polis* ideal is undermined. It's not that Hegel is opposed to state help to individuals. Not at all, he even deemed it necessary. He was pro-state intervention, he was not against state intervention.

Hejdánek: Je podmínován vlastně ten ideál *polis*, jak to chápali Řekové. A ne že by Hegel byl proti pomoci státu jednotlivým zájmům. Vůbec ne, on to považoval dokonce za nutné, on byl pro intervenci státu ve prospěch třeba *partikulárních* skupin.

Jiný hlas: Paragraph 241 of his book has a very interesting argument. Hegel says there: the state has to help people that are unemployed.

Hejdánek: Paragraf 241 té jeho knihy má velmi zajímavý argument, tam je rozváděn. Hegel tam říká: stát má pomoci lidem, kteří jsou nezaměstnaní.

Jiný hlas: Because unemployment undermines the public *ethos* of people.

Hejdánek: Protože nezaměstnanost rozrušuje veřejný *ethos* lidí. Používá tam německý termín *Gesinnung*, to zaměření a zároveň přesvědčení, že to, co je společné, ta *res publica*, je závažný ideál.

Jiný hlas: The people lose their self-respect and their civic virtues.

Hejdánek: Lidé ztrácejí sebeúctu a občanské ctnosti.

--- (1987-12-07 Sander Griffioen - Hegel o státu a občanské společnosti (2) [LVH177VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...be in parliament represented by corporations, not individuals. To znamená v parlamentu reprezentovány právě korporace, nikoliv jednotlivci. And that leads to corporatism in that sense. A to vede ke *korporativismu* v tom směru. Italian and Spanish fascism was a form of corporatism. Španělský a italský fašismus byla forma právě *korporativismu*. Not in Germany. But the Italian and Spanish, Portuguese, at one stage, that's corporatism. Nikoli v Německu. Ale italský a španělský, portugalský, v určitém stádiu, to je *korporativismus*. And especially the Roman Catholic Church always had some sympathy for corporatism. A zvláště katolická církev římská, ta vždycky měla ty sympatie pro *korporativní* řešení této věci. Fifty years ago, not after the Second Vatican Council. Před padesáti lety, nikoliv po Druhém vatikánském koncilu. I'm not accusing them of fascism. On říká: „Já neobviňuju samozřejmě katolickou církev z fašismu.“ Not at all. But one point they have in common with corporatism is the emphasis on solidarity. Ale jedno mají společné s *korporativismem*, totiž ten důraz na solidaritu. In *Rerum novarum*, encyclical, and *Quadragesimo anno*. V encyklice *Rerum novarum* a *Quadragesimo anno*.

But that's a parallel. But there is something there in Hegel too. Ale je to paralela, ale je tam něco takového i v Hegelovi. But fortunately Hegel has never said that the corporations should have a place in the state. Ale Hegel nikdy neřekl, naštěstí, že by korporace měly mít místo ve státě. Then he would have paved the way to fascism. Protože pak by razil vlastně cestu fašismu. But he didn't do that. Ale on to neudělal.

May I make my point? As you describe the way of thinking by Hegel and in particular your personal experience in your Western society with an outcome pleading for a strong state, it is quite contrary to our own experience in the last two, three decades. Because what we are facing now is a strong state, or better to say, a state that is governed by a strong party as a means for, I would express it quite neutral, for one distinctive purpose to regulate the society or to regiment the society. That means in our situation we would prefer a strong society and a weak state. This weakness of the state still includes the rule of law. It's a necessity, I admit, it must be a weak state but with a definite potential of giving laws and guaranteeing laws, protecting laws. But, and what was the second aspect of our experience or the question, if you have a strong state, who is the actor who would accomplish this strong state? Because it's a postulate if you don't historically analyze how a strong state could become strong. Then you must

involve always the commitment of people from basic, from the base. The rule of, the reign or the rule of law, it's not only a postulate of an abstract wish, it must be backed by personal commitment of people. It's linked with some, with some beliefs, convictions, which again are not as a matter of fact, you must educate people that they would become in a positive approach to the state. And so on. And these problems I think must be reflected as well when we are speaking about the strong state in your concept, or if we are speaking about a strong society and relative weak state in our situation.

Takže to jsou problémy silné společnosti a silného státu. Já jsem řekl dvě věci v podstatě, že my jsme v situaci, kdy se nám spíš zdá, mně se teda zdá, že u nás ne silný stát by měl být to, co si máme přát, nýbrž spíš silná společnost se slabým státem, i když ten slabý stát samozřejmě by tu svou funkci toho garanta toho práva si měl uchovat. Ale v žádném případě by to neměl být stát toho typu, jak ho známe dnes my. A druhá otázka ovšem, i když si postulujeme silný stát v jeho konceptu, nebo ten náš koncept, tak stále zůstává ta výchovná otázka. Přece to se jaksi nerodí samo sebou. Ten silný stát, který by respektoval tu svobodnou společnost, nebo ten stát v naší koncepci, to je přece věc, za níž stojí ohromná myšlenková práce, výchovná práce. Přece to známe z krizí, třeba když se zhroutila v těch kritických fázích naše republika, nebo po druhé světové válce. Je potřeba skutečně kámen po kameni klást základ, aby vůbec ty ideály právního státu, svobodné společnosti měly zastání, měly oporu ve veřejnosti. To prostě není samo sebou.

To se musí prostě nějak vypracovat ideově, v té společnosti to učinit předmětem intenzivního zájmu a taky osobního nasazení. Bez toho to prostě nejde. Čili chtěl jsem tím kriticky naznačit, že ta jeho koncepce se mi zdála, připouštím, že v jeho situaci, v jejich společnosti má něco do sebe, ale je potřeba vidět, že to stojí ohromnou myšlenkovou námahu, vyjasnit ty vztahy stát-společnost. Zaprvé. Zadruhé, že to vyžaduje velkou takovou osvětově-výchovnou práci.

Jiný hlas: To jsi řekl to *basic*, toho tedy...

Jiný hlas: Ne, že to musí zespodu, zespodu. Jinak že to zůstane jenom takovým abstraktním postulátem.

Jiný hlas: *Marxism-Leninism* has no real concept of the state. *Marxismus-leninismus* nemá nějaký skutečný koncept státu. I cannot judge your situation. Nemůžu jaksi posoudit vaši situaci. So I should listen to you. Musím tedy vám naslouchat. But in general, if you can call this state Marxist-Leninist... Ale tedy obecně vzato, když tedy nazýváte tento stát, můžete ho nazvat *marxisticko-leninským*... I would call it weak in its vital function. I would call it a weak state. Já bych ho nazval naopak... you think it's strong? I completely agree. You mean... your state. Well, a weak state. It cannot allow independent parties. Nemůže si například dovolit nezávislé strany. It cannot allow an independent rule of law. Nemůže si dovolit, aby vláda práva nezávisle na něm tu existovala. I won't judge Czechoslovakia. Já nemůžu jaksi posoudit Československo. But I think that in many... there is no public will to start with pollution problems. Ale například si myslím, že tu není ani taková veřejná vůle vůbec začít se zabývat otázkou znečištění a tak dále. In general... No, I won't judge Czechoslovakia. Já nechci tedy posuzovat vaši situaci. But in general I see in the Marxist orientation, Marxist-Leninist orientation, in those countries... Ale v těch státech, které jsou tedy *marxisticko-leninsky* orientovány, že tam jaksi to veřejné mínění ohledně znečištění, ekologických problémů, je velmi nerozvinuté.

Jiný hlas: But it's being — it's improving in last five-seven years here. But there is no organic connection to *Marxist-Leninist* thought I think.

Hejdánek: A on se dokonce domnívá, i když teda já jsem mu říkal, že v posledních pěti sedmi letech se mi zdá, že se to trochu zlepšuje, pokud se týče té ekologické problematiky, říká: Není to organicky spojeno vůbec s tou *marxisticko-leninskou* koncepcí.

Jiný hlas: And I would think a strong society... that might be very frustrating without a public *ethos*. You mean in your terms. That means in Western countries. You mean such a society could be turn off by means of the particular interests? Yes. Not only the society but the state itself. If you would, let's say, do away with the state, only keep the rule of law, the public realm might wither away, be crushed by society.

Hejdánek: A já bych řekl, nebo mínil bych, že silná společnost, že by to mohlo být velice frustrující bez

jaksi *ethosu* veřejnostního. On se domnívá, že jaksi v těch podmínkách západní společnosti, kdyby byla společnost jaksi silná, ale chyběl by jí ten veřejnostní *ethos*, to znamená ten skutečný zájem o obecné, takže by to bylo velice nebezpečné.

Že by tato společnost byla jaksi roztrhána právě vlivem nebo v důsledku těch partikulárních zájmů.

Jestliže byste se chtěli jaksi obejít... ne, jestli byste chtěli pouze mít ten stát, který tedy drží to právo, pak by to ten veřejný zájem, tady toto obecné, mohlo být úplně narušeno, destruováno těmi partikulárními zájmy té společnosti.

Jiný hlas: Now can I ask you? What I don't understand quite exactly. There is a state on the one side, there is a society on the other hand, and there is a *res publica*. And when you are speaking now in this apocalyptic terms, I would say, that a weak state on the one side, the strong society, that means in your terms strong society with particularity of interests, then the common goal would disappear. Unless you have strong associations in that society. But you mean in this situation the stronger state would be the redemption? In this fatal situation where there are only particular interests tearing the *res publica* and a weak state, you mean you should strengthen the state?

Hejdánek: No, a on se jaksi domnívá, že kdyby tomu bylo tak, že tedy by to byl ten slabý stát, který by vlastně měl jedinou funkci — to se mu nezdá, k tomu odporuje — že by jeho jediná funkce byla, že by garantoval ten zákon, ale proti tomuto státu by byla ta desintegrována společnost s těmi partikulárními zájmy, formulovanými a hájenými silně, která by už neměla vůbec žádný smysl pro to, co je společné obojím, ta *res publica*, pak si myslí, že v takové situaci by bylo výpomocí, kdyby zesílil ten stát. Kdo ho bude zesilovat, když ta společnost je trhána těmi partikulárními zájmy?

Jiný hlas: And now I come to the second part of your question and your question. Two examples from Netherlands, from my country. Where we had a very big business, construction, shipbuilding, and it lost too much money. It lost so much money in Arabia and other countries. The government jumped in to help to save employment. In itself that was a good intention, but it worked out in a disastrous way because now it became more or less government enterprise, a state enterprise.

Hejdánek: K té druhé části našich otázek. Dva příklady z Holandska, z mé země. Je tam jaksi velký obchod, stavba lodí, stavebnictví, a ztratil mnoho peněz v arabských zemích. A tu přiskočila vláda, aby jim pomohla, aby zachránila zaměstnanost v loděnicích. To byl jaksi dobrý záměr, ale ukázalo se, že to je velice rozkladná cesta, protože se z toho stal víceméně vlastně státní podnik, vládní podnik.

Jiný hlas: But parliament cannot control, cannot supervise enterprises. 150 people are overworked, they work day and night. So more and more money went into this enterprise and there was no control, no supervision. And this happened again, second time with another organization. And now the general feeling is that state responsibilities and business responsibilities should be divided.

Hejdánek: Ale parlament vůbec nemůže jaksi přehledat a kontrolovat podniky. 150 lidí v tom parlamentu je naprosto přetíženo a vůbec není schopno to sledovat. Víc a víc peněz v podnicích se prostě ztrácelo, protože tady nebyl žádný dohled, přehled, kontrola. A to se stalo ještě zase naposledy s jinou organizací. Takže obecný pocit je, že totiž by měly ty odpovědnostní sféry státu a obchodu být odděleny.

Jiný hlas: So the state should withdraw from society in this sense. And if we understand that by strengthening society, then I agree with you, a strong society. But it does not mean a weak state because the state should strengthen its vital functions.

Hejdánek: Tedy stát by se měl stáhnout od společnosti v tomto smyslu. A jestliže se tím jako vy domníváte, že by tím byla posílena ta společnost, pak s vámi souhlasím, silná společnost. Ale to neznámá slabší stát, naopak stát by si vlastně tím posílil své *vital* funkce, životní funkce by posílil. Zbavit se těchto blbostí a posílil by to, co je podstatné.

Jiný hlas: For instance what we need is international law. Now the multinational business enterprises cannot be covered by international law. Governments are too dependent on them, on the employment they give.

Hejdánek: Co my například potřebujeme, je mezinárodní právo. Ale ty nadnárodní podniky, ty velké, se

jaksi to mezinárodní právo vůbec netýká. Není vůbec vypracováno to mezinárodní právo, aby pokrylo ten nový fenomén, který vznikl v posledních dvaceti třiceti letech na Západě, že tu vznikají nadnárodní podniky, které prorůstají celý západní svět a prostě pro ně vlastně to mezinárodní právo by bylo velice potřebné, protože oni jednají jaksi jen v intencích svých zájmů, že pochopitelně. A vlády jsou příliš závislé na nich, a totiž tím, jak poskytují zaměstnání pro ty lidi, podniky, které zaměstnávají třeba v nejrušnějších zemích 300, 400 tisíc lidí.

Jiný hlas: So here you need an independent... you mean the government needs independence?

Hejdánek: Vlády potřebují nezávislost.

Jiný hlas: It's the same now with agriculture. We have too much *manure*. *Manure*? Well, lots of *manure*. What a chaos, so many cows that the *Mist* from... they have so many cows and so much *manure* from them. *Fertilizer*. Yes, but the same problems that the state has... *ecological problems, economic, acid rain*.

Hejdánek: Oni pěstují krávy, samozřejmě podestýlají pořádně, ne jako my, a pak je z toho spousta hnoje. Když přijdou deště, tak se z toho stávají ekologické problémy, které jsou s tím spojené. Splachuje se to do potoka, do řek, do moře, ryby a tak dále.

Jiný hlas: Now the state is saying: cut down your production. Less cows. But that's very difficult for the state to do. The state should say it. It is saying it. And what is happening? The state pays to those who reduce production and turn their farmland into forest. But it's a problem facing the third world again. Yes, but the laws are weakened because the state does not really dare to say no to the farmers. But it should. It should. Not quite.

Hejdánek: Ty zákony nejsou dostatečně vypracovány, aby se stát mohl opřít o zákon a říct: redukuje tu výrobu. Já mu namítám, že to je problém, co ten třetí svět, který by naopak potřeboval víc potravin a pomoc. To není...

Jiný hlas: You see, it might be a solution at the cost of the poor. They are not helped by our cows. But they are immediately helped if the products of agriculture are available for them if there is hunger. It's much better that they can export their products to us. That they be in the position to export. Some other important steps have to be undertaken. Well, to some extent it's necessary. So I think the control of the state becomes easier when the state withdraws from...

Hejdánek: Ta kontrola státu se stává snadnější, jestliže se stáhne a není vpleten do zájmů těch jednotlivých. Pak se totiž může parlament koncentrovat, soustředit na hlavní úlohy státu a nemusí potom řídit podniky a podobně.

Jiný hlas: So I think a strong state, in my sense, will... This tendency to withdraw from the economic activity is apparent as well. The so-called *new economic mechanism* means, in one of its aspects, that the state would not interfere in the sphere of the industrial economic activity and would particularly give its agency a chance. I've looked with great interest to the economic life in Prague, to the markets. And the so-called *planned economy* now is in the becoming of *semi-planned* and *semi-independent economy* of the individual economic units in the society. Whether it works or not, there are some very questionable aspects of this *new economic mechanism* which, in my view, would in the long run create inhibitions for the independent activity of the particular economic units.

Hejdánek: On se domnívá, že pokud by se stát stáhl ke své vlastní úloze, aby členové parlamentu jakožto zákonodárný sbor státu nebyli přetíženi těmi obchodními a průmyslovými záležitostmi, které na sebe musejí vzít, protože stát podniká, tak by tím byla posílena ta pravá funkce státu. Já jsem připomněl, že takový pokus odbřemenit stát se děje u nás, aspoň verbálně se o tom mluví, že by se i podniky měly stát samostatnými, samofinancování a podobně. Těžko říct, jak to bude pracovat, jsou tam vážné problémy.

Jiný hlas: I finally found the citation. It's another edition of *Hofmeister*. I have the book here, probably also. Here it is a bit different. „Noch weniger ist sich zu verwundern, dass, wenn die Regierungen auf solches Philosophieren endlich die Aufmerksamkeit gerichtet haben, da ohnehin bei uns die Philosophie nicht wie etwa bei den Griechen als eine private Kunst exerziert wird, sondern sie eine öffentliche, das

Publikum berührende Existenz, vornehmlich oder allein im Staatsdienste hat.“ I have it a bit different, but it's actually the same: „vornehmlich oder allein im Staatsdienste“. And that means it's an interpretation of the public character of philosophy. That means that she should stand in the state service. That is interesting, the link that *Hegel* makes there. That's a telling example of how he links public and state. I would never do that. No. It doesn't mean, of course, that philosophy is a private thing. Of course not. But not to be private is not enough to be in state service. It has a public function, but not...

Hejdánek: Už jsi spokojený s tou otázkou, co ten stát zase může. To, že filosofie nemá sloužit státu, neznamená, že je soukromá ovšem. Má co činit samozřejmě s veřejností.

Jiný hlas: V tom *Hegelovi* existuje hrozně moc jinech vydání, totiž on to nenapsal většinu věcí, on to jenom říkal. A každé vydání je odkázané na to, co se zachovalo zejména buď v rukopisech *Hegelových*, který jsou stručný, a v zápiscích studentů, že? A každé vydání si vybere jiný ty zápisky a kombinuje to jinak, takže ty formulace jsou pokaždý jiné. *I only expressed the difficulty to find the same thing in another edition. I'm starting to think that here and there I understand a little bit of Czech after... No, not really, but it starts to sound more familiar now.*

Tak přátelé, máte k tomu něco? Ano.

Já bych se chtěl zeptat na jednu věc, mezitím se to tady trošku změnilo, ale včera jsme o tom mluvili, o tom tlaku státu nebo politiků. Dejme tomu v tom, když jsou prostě zase tyto jako umělecké kvality, ale třeba v tom odměňování, jako vědec z vlády nebo od vysoce postavených politiků nebo tak, jo? Že se to tam jako promítá, což by u nás prostě absolutně nebylo možné. A jestli tam u nich je to tam víc přítomný? Nebo jestli je to tam jako běžné?

Hejdánek: Náš stát je slabý stát.

Jiný hlas: Nikomu nevádí tam? Jestli tam existuje takovejhle tlak? *Compared with our situation, these things in the Western countries it's quite normal that even the people in establishment, in the ruling class so to say, is criticized from cultural representatives or from other social circles. How is it possible that even the ruling representatives can exercise their power while being criticized? Worauf ist das zurückzuführen, sozusagen? One answer would be to distinguish the person and the function. Je třeba rozlišovat osobní stránku života a tu funkční. Funkci a osobu. Persons are never beyond critique, as persons. Jako osoby se nevýjímají z kritiky. Osoba může být kritizována. But as long as they exercise their function properly, then I have to obey a person whom I may dislike personally. Ale pokud vykonávají svou funkci řádně, pak musím poslechnout i v této funkci, i když jako osoby mně jsou třeba nepříjemné. So free criticism, I think within limits of what is becoming, is good. A tak kritika, v mezích toho, co se považuje za slušné, je na místě. Sometimes the criticism goes beyond what is becoming. The other day in Holland, the Minister of Education came to visit a place, students closed all the doors and kept him there for, I think, five hours. And that's not good. I don't think that's good. But also certain things that they said, one should not say. And that happens often in the press, that gives a negative attitude and leads to destroy the public ethos. One needs fair play with the minister, also with all authorities. But I've worked for four years in Canada and there the language in Parliament is very rough compared to Holland. Very rough, you are surprised what they say there. So maybe there are cultural differences. But on the whole, I think it's good that people can be criticized. We always have an assessment as professors after a course, student assess the course. Po zápočtu? After the course is over, then students can, without having to tell their names, on paper they can express their criticism. Aha, tak to je něco jiného. Použil výraz, kterej znám pod jiným překladem, to je jedno. Prostě když skončí ten kurz, tak můžou anonymně vyjádřit svůj kritický názor. And this goes to an independent agency. I don't even see what they have written. I mean I cannot influence it. But I can always appeal to the same agency, so then they have to hear me. If I think that the students are not fair, then I can go to the same agency. Which kind of agency? Educational agency of the university.*

Jiný hlas: Moment, moment. *Once more, I am afraid I didn't grasp you quite correctly. That means, the students are writing assessment on your work, on your educational work?*

Hejdánek: *Yeah.*

Jiný hlas: *After the course. They are sending this assessment to some specialized bureau?*

Hejdánek: *Agency, bureau.*

Jiný hlas: *Now, you can do that same. That means, you can answer the critical points of the students?*

Hejdánek: *Yeah.*

Jiný hlas: Tak, je to tak, že teda ty studenti můžou napsat jistě instituci, asi uvnitř té univerzity, po proběhnutí toho kurzu jaksi své kritické poznámky i třeba na jeho osobě. On samozřejmě se může, a v tom vidíte *fair play*, k těm kritickým poznámkám studentů vyjádřit u téže instituce.

Hejdánek: *That's good because it helps us as professors to give good courses as far as we can.*

Jiný hlas: A je to dobré, protože nám to pomáhá jako profesorům, pokud můžeme, jaksi vylepšit tu naši práci v těch kurzech.

Hejdánek: *And that should be a principle everywhere in society, that no one is protected against criticism.*

Jiný hlas: A to by mělo být jaksi principiálně stejně možné v celé společnosti, že nikdo není prostě chráněn vůči kritice, předem nějak zajištěn.

Jestli tento ministr je jako nějaký specialista, spisovatel nebo umělec, nebo jen politická figura.

Hejdánek: *This Minister of Education is a bit an organizational type, although he was a student, he is younger than I am, and he was a student of my department.*

Jiný hlas: *Philosophy?*

Hejdánek: *No, political science.*

Jiný hlas: Studoval, ten ministr studoval politické vědy, je mladší než on.

Hejdánek: *And he had to follow the required philosophy courses.*

Jiný hlas: Měl by teda vlastně následovat ty požadavky nebo ty pravidla, které z toho kurzu filosofické, teda politické vědy pro něho vyplývaly.

Hejdánek: *And there is yet another minister who is the same, he also is of that department. So we have the Minister for Education and the Minister of Culture. Both from my university and both from the department where I was taught political science.*

Jiný hlas: Oba tito ministři, školství a kultury, jsou z téže univerzity a z téhož oddělení, kde se učí politické vědy.

Hejdánek: *But he is a very approachable person. We had a great Hungarian exhibition this summer in Amsterdam. Cultural exhibition.*

Jiný hlas: Ale je to člověk, k němuž je možno přijít a s ním jednat. My jsme měli tam velkou výstavu maďarskou v létě v Amsterdamu. Kulturní výstavu.

Hejdánek: *After the reception, that Minister of Culture was watching the paintings, Hungarian paintings, just with one other person, without protection. I could simply stay there... on that spot he was just by himself with one other person and I happened to come in there. So there were only three, so he was very unprotected.*

Jiný hlas: Po té recepci tam ten ministr kultury prohlížel ty malby, ty obrazy tedy maďarské, jenom s jednou další osobou a bez jakékoli ochrany. No, já jsem mohl prostě tam u toho zůstat. V té místnosti, kde byly ty obrazy, tam byl v tom koutě zrovna sám, on, ten ministr a ještě jedna osoba a já jsem tam tak nějak vešel, takže tam nebylo žádné z těch ostrostřeleckých hlídek.

Hejdánek: *And I think that's good.*

Jiný hlas: Pánové, dámy, máte nějakou další otázku?

Mně sice není jasná ta kontingence u Hegela, to, jak ty tvoje... kontingence je mi tam úplně zastřena.

Hegel zapojil do systému jako kontingenci, schopnost zvládnout, a teď se to tam vyvinulo...

Hejdánek: *Hegel was the first who discovered the positive role of the contingency. And he integrated contingency in his system. It was not quite clear for our...*

Jiný hlas: Já znám například spojení kontingence s pojmem pravdy, příčina a následek, účinek, že tedy se pravda jako může manifestovat...

Hejdánek: *He knows the problem of contingency in related to, let's say, truth or causality and so on, but it was not quite clear the role of contingency in society.*

Jiný hlas: On jako zná ty pojmy, teda tu kontingenci v souvislosti, dejme tomu s pravdou, kauzalitou a tak, ale nebyla mu jasná ta role kontingence ve společnosti.

A vůbec překlad jako toho pojmu. No, tak to je snad jasný, ne? Jak to překládáte? Nahodilost. Přeložil to nahodilost. Ale tady v tomhle systému se mi to jako nahodilost zdá úplná takovina, poněvadž to nemůže bejt nahodilost, když se to tam prostě, když to tam vstupuje, intervenuje, ne? Takže mi to vychází jako svoboda.

Hejdánek: *It might be due to my translation. I translated contingency in Czech as nahodilost, which is synonymous with chance. Yes, that's what Hegel uses, Zufälligkeit. But he thinks in this translation it doesn't coincide with some associations he would expect in respect to truth or causality and so on. But how can contingency in society be integrated in that it would play a positive role? That's not quite clear. I don't know whether it really plays a positive role for Hegel, but it's accepted as a given with particularity. And Hegel says individuals have a right, he speaks of a right, to develop their particularities. But a side effect of these... interrelations between people are unpredictable.*

Jiný hlas: My jsme to právě přeložili jako nahodilost, což je synonymum s *chance*. To je to, co Hegel užívá, *Zufälligkeit*. Jenomže mně v tomhle překladu nenaskakují ty asociace, které bych v souvislosti s pravdou nebo kauzalitou čekal. Jak tedy může být nahodilost integrována do společnosti tak, aby tam hrála pozitivní roli? To není docela jasné.

Nevím, jestli to u Hegela hraje pozitivní roli, ale je to přijato jako něco, co je dáno s tou partikularitou. A Hegel řekne, jednotlivci mají právo, on mluví o právu, rozvinout své partikularity.

Hejdánek: *...and that can, for instance, he gives that example himself, mean a maladjustment between production and consumption is one example.*

Jiný hlas: Ale jaksi vedlejší efekt tohoto práva nebo toho rozvíjení té partikularity, že ty vnitřní vztahy mezi lidmi jsou nepředvídatelné. Nelze je předpovědět. A to může například, on ten příklad dává sám, znamenat ten vztah mezi produkcí, výrobou a spotřebou. Nelze ji prostě racionálně přesně jaksi naplánovat tak, aby to šlo přesně na sebe, že? Protože na straně té poptávky stojí právě ta partikularita, kterou nelze předem přesně vymezit, protože je vlastně svým způsobem nekonečná. Ty potřeby, rostou nové potřeby, čili nová poptávka, nový typ poptávky. Nelze to prostě zregulovat.

Ale to pochopím u starožitností, že mají nějaké bariéry. Už nemůžou poptávka, nabídka. Ale u nějakých nových produktů to můžu přece...

No tak vidíš, že prostě ty potřeby dnešního člověka ve srovnání s potřebami minulého století jsou těžko srovnatelné. A obojí je partikulární, že ta partikularita toho 19. století a partikularita dnešní...

Hejdánek: 20. století se liší.

Jiný hlas: V té konzumní společnosti to je pravda, aspoň v té západní, zatímco u nás ne.

Jiný hlas: To je jiný příběh.

Jiný hlas: Ale tam je, já bych se maličko... je to asi takhle: kdyby naprosto všechno ovládaly fyzikální zákony, tak život není možný. Jedině díky tomu, že ty zákony nechávají mezery, kde se děje něco na fyzikální úrovni kontingentně, tak je možný vyšší organizační nějaký princip, jako je život. A podobně je to ve společnosti, čili díky těm kontingencím, to jest jakoby chaosu, nezvládnutému nějakými zákony, je možno vytvořit stát. Kdyby kontingencí nebylo, tak lidi by furt jednali na té původní úrovni naprosto determinovaně a stát by nebyl možný. Stát je možný díky tomu, že to tak úplně determinované není, takže on může přijít s novými rozvrhy, které se uplatní. Ty nové rozvrhy by nebyly k ničemu, kdyby to všechno bylo determinované. Kdybys měl předem předepsáno, jak máš táhnout v šachách, tak žádná strategie není možná. Jedině díky tomu, že tam máš určitou volnost, určitou kontingenci v tom, čím začneš a jak pokračuješ a tak dál, že můžeš dělat chyby a naopak něco můžeš promyslet, tak je možná strategie. Ta kontingence má v tomto smyslu takovou polopozitivní funkci, že umožňuje organizaci na vyšší úrovni.

Jiný hlas: *A completely rational order of society is impossible, it cannot be made entirely transparent.*
Naprosto racionální uspořádání společnosti je nemožné, protože [nesrozumitelné].

--- (1987-12-07 Sander Griffioen - Hegel o státu a občanské společnosti (2) [LVH177VA]_Kaz
b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: If social causality would be complete without any contingency, then history would be impossible. History and reason in history for non-contingency is possible only under conditions that not only laws of nature but also contingencies exist.

Hejdánek: The semi-positive function of contingency.

Jiný hlas: Not entirely positive.

Hejdánek: Not entirely because they are not creative.

Jiný hlas: Indeed, and it is something that... but they make possible something, some organization on higher level. And one thing more is that I think is important that the individual for Hegel is what he calls concrete. The word concrete, concrete means the original Latin form is to grow together, of the universal and the particular.

Jiný hlas: Tedy individuální, v Hegelově konceptu, vlastně způsobem k tomu nebo patří k němu, že je schopen pospojit to partikulární s tím obecným.

Hejdánek: To *concreco* je pospojit, jo? No, to *concrecere* sice konkrétní, on je konkrétní, on má srůstání, jo, průstup k sobě. A teď co srůstá? Srůstá ten individuální aspekt s tím univerzálním, s tím obecným.

Jiný hlas: So we all have a universal side, we are human beings, and we have particular sides.

Jiný hlas: Máme tedy všichni ten obecný aspekt, že jsme lidské bytosti, a ten partikulární aspekt.

Jiný hlas: And now if you don't allow the particular its place...

Jiný hlas: A jestliže nedovolíš, aby se rozvinul ten individuální aspekt...

Jiný hlas: ...human beings as individuals as concrete individuals cannot develop.

Jiný hlas: ...pak se nemohou rozvíjet lidské bytosti jakožto jednotlivci, to jest jakožto srostlice toho obecného.

Jiný hlas: Then you can tell in the social *filosofie* of Marx, its apex, its *telos*, its goal, its utopia, is man as a *Gattungswesen*.

Jiný hlas: V sociální filosofii Marxe, jejímž cílem, utopií, je člověk jakožto rodová bytost.

Jiný hlas: Man who has no particularity but incorporates the general.

Jiný hlas: Tomuto člověku, této rodové bytosti, jakoby chyběl ten partikulární rozměr a je to bytost, která je charakterizována pouze tím univerzálním, tím rodovým.

Jiný hlas: And that Hegel would say that's a consequence because you don't allow the particular.

Jiný hlas: A to by Hegel řekl, že je nutný důsledek, protože nebyla připuštěna ta partikulární stránka.

Jiný hlas: But if you allow the particular then you also have to tolerate certain contingencies.

Jiný hlas: Ale jestliže připustíte, aby se ta partikulární stránka rozvíjela, pak k tomu musíte také tolerovat jistý druh té kontingence.

Jiný hlas: And also painful instabilities. You have to live with risk. I think that's the point.

Jiný hlas: A samozřejmě takovou bolestnou nestabilitu. Musíte žít s rizikem. To je ten bod.

Jiný hlas: Well, I think we can stop our meeting. I would like to thank you again that you came and that you enabled us to listen your lecture. Thank you very much for it and for your answers in this discussion. And we hope that we meet again in time, that you will be able to come again.

Jiný hlas: I want to thank you all for your patience and very good questions. And that has happened all the days here, that I... this has been a fruitful time for myself by having to formulate these things in another environment. So thank you, thank you for your translation.

Jiný hlas: I was very pleased as well to translate you.